

מסדר הויכוח של יהודה עם יוסף אנו למדים יסוד גדול וחשוב, עליו עמד הגר"ר יונה הלוי ברומברג זצ"ל, שהיה מתלמידי ישיבת ברנוביץ ומיר קודם חורבן יהדות אירופה, ולאחר מכן אף הקים כמה ישיבות לשארת הפליטה.

בתחילת פרשת השבוע, נאמר "ויגש אליו יהודה" - שדבר אליו קשות, 'כי כמוך כפרעה', כך סופך ללקות עליו בצרעת, כך אם תקניטני אהרוג אותך ואת ארונך.

והדברים טעונים ביאור הרי אחי יוסף חרצו בעצמם את דינם, כאשר אמרו 'אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים', וכתב שם רש"י כי כן הוא באמת שורת הדין עשרה שנמצאת גניבה ביד אחד מהם כולם נתפשים. ובכל אופן מצרים התנהגו עמם לפני משורת הדין, וכמו שפירש"י שם ואמר אשר על בית יוסף ליהודה ואחיו אשר ימצא אתו יהיה לי עבד ואתם תהיו נקים, וגם אחרי שבאו אל יוסף, אמר יהודה עצמו ליוסף 'הננו עבדים לאדני, גם אנחנו גם אשר נמצא הגביע בידו', והשיב להם יוסף לפני משורת הדין, 'חלילה לי מעשות זאת האיש אשר נמצא הגביע בידו הוא יהיה לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם'.

נשאלת אפוא השאלה, איך אחרי כל זאת, אחרי כל הנהגת הוויתור על עונשם, בא יהודה בטענה גדולה אל יוסף, ודבר אליו קשות?

הדברים מדברים בעד עצמם, כי כאשר ראה יהודה את הוויתורים הבין והרגיש כי כל המעשים הללו הם עלילה ובשקר יסוד! הכיר יהודה את מלכות מצרים המכונה 'יהב' שציקרה התנשאות וגאווה, ואין בה שום מקום לפשרות ווויתורים, ואין בהנהגתה שום מעשי צדקה וחסד עם עניים ונדכאים, ובה כל אדם גיבור רק בכבודו ועשרו. אף פרעה עצמו, בחלומו, לא הבין איך החלש מנצח את החזק, "ותפעץ רוחו"...

ממילא כשראה יהודה את כל הוויתורים הגדולים וההקלה בגזר עונשם, הבין כי אם במצרים יש הנהגה של לפני משורת הדין, מכאן אמר להם שאין כאן שורת הדין, ולא לפני משורת הדין, אלא כל כולו עלילת כזב, ולכן קם לדבר אליו קשות 'כי כמוך כפרעה'!

והמשיל זאת הגר"ר ברומברג, על פי המעשה הידוע עם הגאון רבי אליהו חיים מייזל זצוק"ל כאשר באו שני בעלי דינים לפניו להתדיין על פקדון, זה בא בטענת הפקדתי אצלך סך גדול מאד, וזה בא בטענת להד"ם, ובחכמתו ותושייתו בא הגרא"ח אל הנפקד העשיר בדרכי פשרה, וכאשר הסכים להתפשר עוד ועוד, לאחר שהמפקיד לא נטה לבו לפשרות קטנות, ותבע את כל אשר לו, גער הגרא"ח זצ"ל בעשיר הנפקד ואמר לו גב שכמותך, הרי להכנסת כלה אי אפשר לתבוע ממך אף סכומים קטנים מאד, ואין אתה שומע לזקקת האלמנות והיתומים ועניים אומללים, ומה לך פה כי שמעת לקול שוועת העני, אין זאת כי אם כולו גנוב הוא אצלך...

זאת עלינו לדעת כי כאשר נשמעים קולות של ויתורים ופשרות, הקלות ומתנות, ביסודי היהדות מכיוונם של אחים תועים ומתעבים, יש לדעת כי הנכונות שהם מגלים להתפשר ולגלות הבנה חלקית לצרכיהם של שומרי הגחלת, מלמדת כי יודעים הם היטב היכן טמונה האמת. ומכאן שבגם כאשר דורשים מאתנו כי נכופף את ראשינו לגחמותיהם, אין זה אלא מתוך רוע וצרות עין ותו לא.

בברכת השבת שהיא מקור הברכה העורך

רוממות

גליון 63 שנה ב' פרשת ויגש תשע"ז

גליון שבועי לבני התורה

רוממות ההלכה

סוגיה הלכתית בפרשה

הרב
ישראל
לנג

אל תרגזו בדרך - אל תעסקו בדבר הלכה

הנה רש"י עה"פ "אל תרגזו בדרך" כתב: אל תתעסקו בדבר הלכה שלא תרגזו עליכם הדרך, דבר אחר אל תפסיעו פסיעה גסה והכניסו חמה לעיר, ולפי פשוטו של מקרא יש לומר לפי שהיו נכלמים היה דואג שמא יריבו בדרך על דבר מכירתו להתווכח זה עם זה ולומר על ידך נמכר, אתה ספרת לשון הרע עליו וגרמת לנו לשנאתו, ע"כ.

וראה חת"ס (עה"ת כאן) שכתב לבאר בדברי רש"י ש' פירושם אלו א. פסיעה גסה ב. פלפול בדבר הלכה ג. שלא יריבו זה עם זה, עולים כולם בקנה אחד. והיינו, כי רצו לפסוע פסיעה גסה למהר העליה לבשר לאביהם כי עוד יוסף חי, אלא שחששו לסכנה ממאור עיניהם, כדקיימא לן בברכות (מגב) שפסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם, אמנם שם בגמ' איתא - מאי תקנתו, למי שפסע פסיעה גסה ורוצה להניצל מפגיעה במאור עיניו, תקנתו להדר בקדושה דבי שמי, והיינו (עפ"י רש"י שם) לשנות כוס של קידוש בשבת בלילה, וא"כ חיישינן שיפלו בדבר אם יש להם דין ישראל ממש גם בחו"ל, וישמרו שבת במצרים, או אז יחד להם בקדושה דבי שמי, ואם יסכימו להלכה שיש להם גם בחו"ל דין ישראל ממש, אי"כ נמצא שנשא יעקב ב' אחיות באיסור בחו"ל, וממילא יהי' להם מריבה מי הם הגדולים באיסור, האם בני רחל שנישאת על לאה, או בני לאה, הואיל וקידש רחל בראשונה בעבודת ז' שנים, ויהי' מריבה, נמצא ג הפירושים שהביא רש"י אמת ועולים בקנה אחד יחד.

עוד מצינו בבעל הטורים פירוש נוסף על הפסוק אל תרגזו בדרך: יש מפרשים את סמכו על לומר אחינו גדול הארץ, לעשות עוול לשום אדם, אלא אל תרגזו לשום אדם בדרך לילך על שדה זרועה, עכ"ל. ותמוה ענין זה שאחיהם גדול הארץ כדי לחשוד בשבטי קה שיעשו עוול לשום אדם עבור זה.

והנה בגמ' תענית (יב) איתא: 'אל תעסקו בדבר הלכה שמא תרגזו עליכם הדרך, ומקשינן, והאמר ר"א שני ת"ח ההולכין בדרך ואין ביניהם ד"ת כו', ומשני, שלא ילמדו בעיון אבל למיגרס שרי ומצוה, במתניתא תנא אל תפסעו פסיעה גסה ותכנסו בחמה לעיר, הרי שבגמ' מצינו ב' טעמים מדוע הזהירים יוסף שלא לרגז בדרך, הריאם רש"י (עה"ת) כאן, אלא שהוסיף מדיליה פירוש נוסף [וכע"ז] פירש האבן עזרא] שהיו נכלמים וחשש יוסף שיתקוטטו זה עם זה, ותימה מדוע הוצרך להוסיף טעם זה ומנלן לרש"י זאת.

אלא שפ"ש בדרי החת"ס שהבאנו לעיל שביאר שאין

זה ג' טעמים אלא הכל מקשה אחת א"ש, דאפשר שמה שהזהיר יוסף דווקא כעת שלא לרגז בדרך הוא משום שנולד להם כעת ענין חדש בהלכה לדון בה שלא הי' נוגע להם כ"כ עד עכשיו, ואף שעד עכשיו חשבו את יוסף כרודף ולכן עשו מה שעשו, אבל כששמע יוסף את אחיו אומרים "אבל אשמים אנחנו", וראה שנבהלו מפניו כשהבינו שמאת ה' היתה זאת, וכי טעו בדינם למפרע, אי"כ עלה להם לדון האם יש להם דין ישראל ממש גם בחו"ל, וממילא יש להם דין רודף, וכן ידוע שהשבטים החרימו וא"ז שלא לגלות מכירת יוסף, וידעו איפוא שלא ינוחו ולא ישקוטו עד שילמדו את הדינים הנוגעים להם בעקבות כך היטב, ויבואו לדין ודברים ביניהם גם לגבי שמירת שבת במצרים וגם לגבי הנישואין של יעקב אביהם ודיני נידוי וחרם, ועי"כ יתעכבו בדרך ויירגסו בכך צער ועגמת נפש ליעקב אבינו לחינם, ולכן הזהירים כי דינים אלו עניינים עמוקים הם לדון עליהם, וצריכים עיון רב ושקידה, ואין עתה שעת הכושר לכך, ובאם מעוניינים אתם לקיים 'ובלכתך בדרך' תקיימו זאת ב'למיגרס', וכי תאמרו שמא מקודם נברר הלכה ואח"כ נמחר בדרך לאבינו, גם זה אינו נכון מאחר דקיי"ל שפסיעה גסה נוטל כו'.

ועי"ז יתיישב אם מה שתמנהו בדברי בעל הטורים מדוע חשש יוסף שיעשו עוול לילך על שדה זרועה של אחרים, היות והם רצו לברר הדינים מקודם הליכתם, ולאחר שידעו הלכה עם מי ימהרו אל אביהם בפסיעות גסות ויעברו גם דרך שדות זרועים, מאחר שבמינים הם שמפני מצוות עשה של כיבוד אב מותרים הם גם בדריסת קרקע אחרים, ומשוי"כ אמר להם "אל תרגזו בדרך" שלא להתעכב כעת בדבר הלכה ולא להתיר לעצמם משוי"כ לדרוך בשדות אחרים.

בפתח עינים להחיד"א (גמ' תענית שם) כותב, שמה שיוסף צוה את אחיו "אל תרגזו בדרך" ואל יעקב כשהשבטים יצאו למצרים, הוא עפ"י המבואר בגמ' (קידושין לא) לעולם ישלש אדם שנותיו, שליש במקרא, שליש במשנה, שליש בתלמוד, ובתוס' (שם, ד"ה לא צריק) כתבו שבכל יום ישלש את לימודו, שליש במקרא שליש במשנה ושליש בתלמוד, דאדם אינו יודע כמה שנים יחיה, וא"כ כאשר שלח יעקב אבינו את בניו למצרים, היה סבור שמת יוסף והתבטל מה שהובטח לו שלא ימותו בניו בחייו, וא"כ הרי השבטים הם ככל האדם ויש חשש שימותו, ולכן אפילו בדרך צריך לקרוא בכל יום הלכה ולשלש כדברי התוס', ולכן לא ציווה יעקב שלא יעסקו בדבר הלכה, אבל לאחר שיוסף התוודע אל אחיו, התברר שההבטחה עדיין במקומה, ובניו של יעקב לא ימותו בחיי אביהם, ולכן צווה עליהם יוסף שלא יעסקו בדרך דבר הלכה, שכיון שאביהם קיים, יוכלו להשלים את חלק ההלכה כאשר יגיעו ליעוש, אמנם לפי דברינו לא קשה מידי מדוע לא הזהירים יעקב על כך מאחר שרק עכשיו כשיתעורר להם דינים חדשים חשש יוסף שירגזו בדרך, וא"ש.

כפי מה שהוא

באחת משיחותיו המאלפות שח הגאון האדיר רמ"מ הלוי שולוינגר

זצוק"ל כך: כתוב בפרשתנו, "ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף וגו' ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו". וכתוב במדרש: 'אבא כהן ברדלא אומר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה וכי יוסף קטן של שבטים היה ולא היו אחיו יכולים לעמוד בתוכחתו, הה"ד 'ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבוא הקב"ה ויזכיר לכל אחד ואחד לפי מה שהוא - שנאמר 'אויכתיך ואצרכה לענייך' - על אחת כמה וכמה'. (בר' צ"ג י'). ויש בזה הרבה ביאורים, וביניהם ידוע ביאור הביט הלוי ב'פ' ויגש, עי"ש.

ושמעתי מיהודי אחד שמרן הגרי"ז זצ"ל אמר ביאור בזה, בעת שהותו בנתניה בשנת תשס"ו. [והוא אמר זאת לרב אחד שהיה שם, ובנו סיפר זאת לזה שסיפר לי].

- אמנם עדיין לא ברור לי אם נכון הדבר, אך בכל זאת אומר את הווארט, כי ראיתי שיש תועלת בדבר זה. כיון שבשנה שעברה ניגש אלי בחור אחד ואומר לי: 'בעוד שבועיים אני מתחתן וביום החתונה אני עושה סיום הש"ס. ומתי התחלתי ללמוד? - בליל שביעי של פסח... מה יש? הוא שמע שאומרים את הווארט בשם מרן הגרי"ז, והוא תפס את עצמו. הוא לא הלך הביתה, והתיישב ללמוד. ועשרה חדשים אח"כ בחודש טבת הוא עושה סיום הש"ס. ולכן אומר זאת, אפילו שעדיין לא בריתי אם הדברים נכונים.

וכך אמר בשם מרן הגרי"ז: מה הביאור ביכל אחד לפי מה שהוא? אלא, השבטים היו

להם תכניות לתקן משוה - אני נזהר בדיבורי, ובפרט כשלא ברור לי דברי מרן הגרי"ז באופן מוחלט - אך רק נחזור על מה ששמעתי, היה להם תכניות שהם עוד יתקנו, [הגם שהם סברו שעשו עפ"י דין] ועוד קיוו לתקן. וכשאמר להם "אני יוסף" אין כבר מה לעשות יותר, אין כבר אפשרות לתקן...

- עד שאמר זאת, עוד יכלו לתקן - אם סברו שיש מה לתקן - וברגע שאמר "אני יוסף"... הסיקו במחשבתם, כיצת אין לנו כבר מה לעשות?... 'כל התכניות שהיו לנו אין להם ערך'... 'נסתם הגולל על כל הענין ואין לנו עוד מה לעשות יותר'... וזה מה שאומר אבא כהן ברדלא: 'אוי לנו מיום הדין, אוי לנו מיום התוכחה. שעתידי הקבי"ה להוכיח כל אחד ואחד כפי מה שהוא'.

מה זה 'כפי מה שהוא'? האדם הולך עם תכניות, הוא יודע שהוא לא בסדר, אבל הוא מתכנן - כשהוא יצא לפנסיה, כשהוא ילך לגימלאות, אז יתחילו אצלו שני השבוע... אך אין זה כן! **עכשיו** הם שני השבוע, ואתה מבזבז אותם על גשמייות, ואתה מתכנן שבעתידי, מתי? כשלא תוכל! כשיכאבו השיניים, כשיכאבו העיניים וכי' וכי' אז תתיישב ללמוד? אז הוא תפאוס יצמח לגדול הדור?! אלא, הוא מתכנן למחר - לעתיד, היום לא. [וכמו שאמר הרב מפוניבז' זצ"ל: כל השי"ס אדם רוצה ללמוד בלילה אחד, אבל להתחיל מחר... הלילה הזה בינתיים לישון].

וכך הוא מתכנן ומתכנן, הוא עוד ילמד ש"ס, והגם שהוא כבר יודע ומרגיש את דלותו בתורה, הוא משכנע את עצמו שהוא עוד ילמד... ופתאום... זה תופס את האדם "כפי

"וַיֵּאָסֶר יוֹסֵף מִרְכַּבְתּוֹ וּגְוִי וַיֵּרָא אֵלָיו וַיִּפֹּל עַל צְוֹאֲרָיו" (מו, כט)

הקשה הרמב"ן, אם יוסף נפל על צווארי אביו, איך בוודאי שהוא נראה אליו, ולמה היה צריך הפסוק לומר "וַיֵּרָא אֵלָיו"? ואכן רש"י כתב: "וירא אליו - יוסף נראה אל אביו, וגם זה תימה, מה כוונת רש"י להוסיף בתיבות הללו?

וביאר בזה מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל (א"צ ג' טבת): פשוט הדבר, שגם יוסף היה ליבו מלא בכמיהה ובגעגועים לראות את יעקב אביו לאחר עשרים ושנים שנים שלא ראהו, שהרי כשם שיעקב האב אהב את בנו, כמים פנים אל פנים - כך אהב יוסף את אביו, אולם הכתוב מציין, כי באותו רגע נשגב כשעמד יוסף לפגוש את אביו, הוא כבש את רצונו ותשוקתו, ולא היה בו אלא רצון אחד - שאביו יראהו ותהיה לו שמחה וקורת רוח מכך!

וזהו שאמר רש"י "יוסף נראה אל אביו" - לא היתה כוונתו של יוסף לראות את אביו, אלא אך ורק "להראות" את עצמו אל אביו. אך עדין צריך להבין, מדוע הוזקק יוסף להכניע את רצונו האישי, וכי מה בכך שיעשה זאת לכבוד אביו, אך גם להנאת עצמו?

ביאר הגר"ח זצ"ל, שמכאן מוכח יסוד, כי קיום כל מצוה ומצוה צריך להעשות בשלימות גמורה, ואם מעורבת במצוה כוונה אחרת של טובת עצמו, וזה פגם וחסרון בכל המצוה, ולכן, אם יוסף היה מכוין גם להנאת עצמו כדי למלא רגשי געגועיו לאביו, הוא היה פוגם בזה בכל המצוה של "כיבוד אב", ועל כן הקפיד לעלות ולהראות לאביו, בלי שום מעורבות ושמץ של נגיעה עצמית.

"וַיֵּאָמֶר פֶּרְעָה אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר אֲבִיד וְאֶחִיד בָּאוֹ אֲלֶיךָ" (מז, ה)

כל המתבונן בפסוק זה יתמה, וכי יוסף לא ידע שאביו ואחיו באו למצרים? ומה בא פרעה לספר לו כי "אֲבִיד וְאֶחִיד בָּאוֹ אֲלֶיךָ"?

ביאר נפלא בזה השב"י **הגאון רבי אליעזר לאפיאן זצ"ל**, ר"י 'תורת אמת' לונדון: נראה כי פרעה היה סבור, כי אם אחי יוסף ואביו מגיעים למצרים, בוודאי יהיה זה נכון וראוי לשלב אותם במוסדות השלטון, ולהעניק להם משרות ראויים בממלכה המצרית, כי הלא אחים הם ליוסף המשנה למלך...

אך מה רבה היתה הפתעתו, כאשר התייצבו בפניו האחים ושאל אותם (פסוק ג) "מִה מַעֲשֵׂיכֶם, הֲעָשִׂיתֶם לְיָדֵינוּ?" ויֵאָמְרוּ אֶל פֶּרְעָה רַעְיָה צָאן עֲבָדֶיךָ גַּם אֲנַחְנוּ גַּם אֲבוֹתֵינוּ - אֵין לָנוּ כֹּל עֲנִין לְהִשְׁתַּלֵּב בְּחִבְרַת הַמִּצְרַיִם וּבְאוֹשִׁיּוֹת הַשְּׁלִטֹן שֶׁלָּהּ...

ולא זו בלבד, אלא עוד הוסיפו לבקש "וְעַתָּה יֵשְׁבוּ בָּנוּ עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן, כִּלְלָא מַעֲוִינֵינוּ לְהִתְיַשֵּׁב וּלְהִתְאַקֵּלם בְּעִיר הַבִּירָה הַמִּצְרַיִת, אֲלֵא אֲדוֹרְבָהּ, חֲפָצִים אֲנוּ לְהִרְחִיק וּלְהִתְבַּדֵּל לָנוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן! עַל כֵּךְ אָמַר פֶּרְעָה לְיוֹסֵף "אֲבִיד וְאֶחִיד בָּאוֹ אֲלֶיךָ" - כֹּל מִטְרַת בּוֹאֵם לֹא הִיְתָה לְמִצְרַיִם אֲלֵא אֶךְ וּרְק אֲלֶיךָ... וְעַל כֵּן רָאָה לַעֲשׂוֹת כְּרֻצֹנָם - "הוֹשֵׁב אֶת אֲבִיד וְאֶת אֶחִיד בְּאֶרֶץ גִּשְׁן". וּמַעֲשֵׂה אֲבוֹת סִימָן לְבָנִים, זֹאת

רוממות הפרשה

הרב דוד יוספסי

בביאור כל ענין יהודה ויוסף, עמד על כך מרן ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך שליט"א באריכות רבה, ולהלן נצטט חלק אחד מתמצית דבריו בענין זה.

איתא במדרש עה"פ "מים עמוקים עצה בלב איש ואיש תבונות ידלנה". משל לבאר עמוקה מלאה צונן והיו מימיה צוננים ויפים, ולא היתה בריה יכולה לשתות הימנה. בא פקח אחד קשר חבל בחבל משיחה במשיחה חוט בחוט נימה בנימה ודלה הימנה ושחה. התחילו הכל דולין הימנה ושותין. כך לא זו היתה מהשיב ליוסף דבר על דבר וקשר חבל בחבל משיחה במשיחה חוט בחוט נימה בנימה עד שעמד על ליבו. לעמוד על ליבו של יוסף היה צריך חכמה גדולה "איש תבונות ידלנה", אבל אחרי שיהודה עמד על ליבו אז התקרבו אחד לשני, וזה מה שגרם ל"ויתודע יוסף אל אחיו".

והענין בזה הוא, במה שהיו צריכים להתקרב אחד לשני, לכל אחד מהאחים היה חלק שונה בעבודת ה', ולכן היה ביניהם מחלוקת ופירוד, אבל באמת כולם הם "יחד שבטי ישראל" ובאמת זו סיבת הגלות, ובוה נמצאת הגאולה, שהם שני חלקים, וכאשר הם יתאחדו אז תבוא הגאולה, וכמבואר בגמרא, בהפסדת השבוע "וקרב אותם אחד לאחד והיו לאחדים בידך". לעתיד לבוא כתוב "אפרים לא יקנא את יהודה ויהודה לא יצור את אפרים" (ישעיה יא.ג). שאז יראו שאע"פ שדרך ואופן עבודתו שונה בתכלית זה מזה, מ"מ כולם עובדים לאותו אלה. וכן הוא בגמ' (תענית לא,א) עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד ואחד מראה באצבעו ואומר זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו. ומצביעים כביכול כלפיו יתברך ממש - כלשון הפסוק "זה א-לי ואנוהו". ומבאר רבנו עקיבא איגר כוונת הגמ' כי בעולם הזה כל צדיק נמצא במדרגה אחרת מחברו ועובד את הקב"ה כדרכו שלו, וזו סיבת המחלוקת. אבל לעת"ל יראו כולם שבאמת הם עומדים במעגל אחד המכוון לנקודת האמצע, ורק נראה לפעמים איך שחברו בצד שכנגדו, ובאמת הכל למכוון אחד.

והנה, יעקב אבינו הוא עמוד האמת, עמוד התורה, בחיר האבות, וממנו נתייסד כלל ישראל. אמנם אברהם ויצחק היו ענקים שיסדו את השורשים, אבל יעקב שקיבל מהם היה כבר ענק על גביהם והגיע לשלמות. ולפי שלימות השגתו, לא יכלו האחים לקבל ממנו במישרין והיה צריך למוצא ביניהם. והוא ע"י יוסף שנקרא "נזיר אחיו" ונחשב בדרגת "אב" לגבי האחים. ואע"פ שאין קורים אבות אלא לשלושה אותם שיסדו את השורשים, אבל כלפי האחים נחשב יוסף בדרגה של אב, והוא הממוצע בין יעקב לשבטים והשבטים היו צריכים לקבל דרכו.

ומה שלא יכלו השבטים לקבל דרך יעקב עצמו הוא משום כי התורה נמשלה לאש, "הלא כה דברי כאש". ובוהר חדש רות (אות עז) איתא: מתחילה היתה התורה כקלחת ומאן דקריב בהדה איתוקד. ועל יעקב עמוד התורה כתוב "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש", אמנם הפסוק נאמר כלפי המלחמה בעשו, מ"מ נאמר כאן גם זאת, שנכתב "בית יעקב אש", והיינו, דמתחילה הלהבה אצורה בתוך האש ולא שייך להתקרב אליה, כאשר הלהבה מתפשטת בסוד תוספת על האש, מה שהאש מתפשטת יותר, ממנה שייך להנות. וכך דרכה של תורה, שמתחילה היא כגחלת, וככל שלומדים יותר התורה מתרבה כאש להבה. והדברים מתבררים ומתבהרים, מתלבנים ומתלהטים, ומתוספים יותר ויותר ממה שהיה בתחילה. [ובפירקי היכלות כתוב, שבבית שני אף שנחסרו ממנו ה' דברים, אז נתגלה זיוה הודה ותפארתה של תורה, בריבוי ותוספת כדרכה של תורה. ואפשר שעד ימינו אנו אפשר להוסיף בתורה גדלהבת הוזה שהדברים מתלבנים ומתלהטים והיא ימלא יותר מהאש].

יעקב אבינו נמשל לאש כמבואר, ממילא אין השבטים יכולים לקבל ממנו, כי האש אצורה בו ומאן דקריב בהדה איתוקד, ולזה נצרך ממוצע דיוסף, שהוא מוסיף והולך, והאש נעשית להבה, "בית יוסף להבה", ודרכו יכלו האחים לקבל השפע מיעקב אבינו. וכדכתיב "אלה תולדות יעקב יוסף" עיקרו של יעקב הוא יוסף, ונקרא "בן זקונים" הוא לו" ותרגם אונקלוס בר חכים הוא ליה. ואמרו חז"ל שמסר לו כל חכמתו שלמד משה ועבר. יוסף, כל עצמו היה בבחינת ממשך מתורתו של יעקב. ולכן נקרא להבה שהוסיף על האש של יעקב שייכלו כולם לקבל ממנה.

כדי שהשבטים יקבלו מיוסף היו צריכים להיות ביחוד גמור. אין איתנו יודע בעומק המכוון בכתובים, אמנם גילו לנו חז"ל שהיתה נצרכת חכמה גדולה להגיע ללב של יוסף. במדרש כתוב (ב"ר צגו), "ויגש אליו יהודה - אין הגשה אלא לשון תפילה", הנראה מהפסוקים שיהודה דיבר עם יוסף, אבל האמת שעמד בתפילה לפני מלך המלכים.

כע"ז מצינו ביעקב שהשתחוה כלפי חוץ לעשו, ובאמת השתחוה לקב"ה. יהודה הוא עמוד התפילה, דאיתא בגמ' (ברכות יא,א) כאשר אמר ישעיה בנבואה לחזקיהו המלך "מת אתה לא תחיה" נכתב בפסוק אח"כ "ויסב חזקיהו פניו אל הקיר", אומר - כך מקובלני מבית אבי אבא אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל יתייאש מן הרחמים, וכתב הגר"א (אמרי נעם שם) שהגזר דין על חזקיהו היה באופן שחסר רק חיתוך הראש. ואפ"ה לא נתיאש מכת התפילה. "בית אבי אבא" פירש"י הוא דוד, והגר"א מבאר שהוא יהושפט, ונראה שהשורש הוא ביהודה אבי שושלת מלכות בית דוד. וטעם שנתייחדו בתפילה, משום שייכותם למידת המלכות - לית ליה מגרמיה כלום, וכמו שאמר דוד "ואנוכי תולעת ולא איש". ויהודה אבי שושלת המלוכה, נקרא דווקא בשם יהודה המורה על הודאה והכנעה, וזהו עיקר ענין התפילה.

יהודה ניגש לתפילה כדי להגיע ללב של יוסף. שכדי להגיע למעלתם בשלמות, צריך שהיו כולם "יחד שבטי ישראל", ע"כ כאשר נתודע יוסף אל אחיו, ציוה יוסף "הוציאו כל איש מעלי - ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו", וכדאמרו בתוס' (מנחות קט,ב ד"ה נזדמן) "וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש" אפילו המלאכים שפניהם כפני אדם לא יהיו שם. רק יחוד גמור בין השכינה לאהרן הכהן, וכן מצינו שעבודה העיקרית בבית המקדש היא הקטרת הקטורת, נקראת עבודה שבחשאי, מיוחדת בין ישראל לקב"ה. ואך בשבת קדש יש ענין של ייחוד כנסת ישראל עם הקב"ה, כך יוסף בהתוועדו לאחיו ציוה להוציא כל איש, כדי להשיג את היחוד הגמור.

עלינו להשריש בקרבנו, כמה נשמרו אבותינו שלא להגיע לקרבת המלכות, כי רק בדרך כזו יעלה בידנו להשאר נאמנים לצור מחצבתנו.

"וַיֵּאָמֶר פֶּרְעָה אֶל יוֹסֵף כְּמָה יָמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ וּגְוִי יָמֵי שְׁנֵי מִגְוֵרֵי שְׁלֹשִׁים וּמָאתַי שָׁנָה מֵעַתָּה וְרָעִים וּגְוִי" (מו, ח-ט)

יש להתבונן מהי שאלת פרעה 'כמה ימי שני חייך', הרי אינו ראוי לשאול ראשונה לגילו של יעקב אבינו, ומה הענין בזה. וכן יש להבין מהי תשובתו של יעקב אבינו 'מעט ורעים היו ימי שני חיי, וכי בא להתאונן ח"ו [עיין ברמב"ן שעמד בזה].

וביאר בזה ראש ישיבת 'אור ברוך' **הגאון הגדול רבי גבריאל טולידנו זצ"ל**, כשפרעה ראה לראשונה את יעקב אבינו חש מיד כי 'בן עליה' לפניו, ובכדי לזכות לדרגתו הנעלית התעלה רבות בשנים, ועל כך שאלו 'כמה ימי שני חייך', כלומר מהי הדרך שבה זוכים לדרגות כה רבות, שנבמה להגיע אליהן זקוקים לזמן רב ביותר.

ולכן השיבו יעקב אבינו 'מעט ורעים היו', הגם ש"לא השינו את ימי שני אבותיי", ואם כן השגותיו אינם מחמת אריכות ימיו שאינם אלא 'מעט', ומה שזכה ליתירה מכך הוא משום שה'מעט' היו 'רעים'! כי זהו סוד הגדלות - בהתמודדות עם הנפש לזכות רבה ביותר. הסייעתא דשמיא הרבה לה זוכים לנוכח ההתמסרות וההקדשה, היא ללא שיעור וגבול, ומכחה ה'מעט' הופך לרב.

ובזה מתיישבת קושיית מרן **רבינו בעל 'אבי עזרי' זיע"א** (הקדמה לנשים) על מה שאמרו במדרש קהלת 'חכמה שלמדתי באף היא שעמדה לי', והלא 'שמעתתא בעיא צילותא'. אלא שזהו הסוד, כי הלומד בעמל ויגיעה רבה ומתוך קשיים, הוא סיבה לכך שיזכה שיתקיימו דואי תורה בליבו ביותר. וכעין שדרשו בתנחומא (נח) על עמל תורה שבעל פה "ההולכים בחושך ראו אור גדול".

"וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ גִּשְׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבּוּ מְאֹד" (מז, כז)

יש לתמוה, כיון שהזכיר הכתוב ישיב בארץ גושן, הלא כבר ידוע שארץ גושן בתוך ארץ מצרים היא, וכפי שנאמר לעיל (פסוק ו) "אֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָנֶיךָ הִוא בְּמִיטַת הָאֶרֶץ הַזֶּה אֶת אֲבִיד וְאֶת אֶחִיד יִשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גִּשְׁן", מדוע איך חוזר הכתוב ומדגיש שנית, שהיה זה בארץ מצרים?

ביאר מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצוק"ל: נראה, כי הכתוב בא ללמדנו בזה כי אף כאשר נאלצים להיות ב"גלות מצרים", מכל מקום לעולם החובה היא להשתדל ביותר להתבדל ולהתרחק ולא להתערב עם המצרים, וזאת כדי שחלילה לא ילמדו ממעשיהם!

ודבר זה בא הכתוב להדגיש ולומר, כי אף כאשר היה מצב של "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" - מכל מקום הם נשמרו לשבת אך ורק "בְּאֶרֶץ גִּשְׁן"...

סוגיא דפרשיות מקץ-ויגש

כל מהלך הדברים שבין יוסף והאחים קיימות תמיהות רבות, כאן נביא כמה מהם:

יהודה בתשובתו מספר את הדברים בצורה שהיא לכאורה שונה לחלוטין ממה שאירע: ראשית, הוא מתעלם לחלוטין מאשמת הריגול, הוא הופך את התנאי שהציב יוסף על בנימין לראיה על שאינם מרגלים - כאילו אמר להם שסתם יוסף אינו מוכן לראותם עד עולם בלי בנימין. וכן אומר הוא שיוסף הוא שיום את השאלה אם יש להם אב או אח, כאשר עד עתה היה פשוט במקרה שהאחים הם שסיפרו את הדבר ליוסף כתגובה על אשמת הריגול. ונראה שדווקא לגירסא הזו הוא אשר אליה יעקב אצ"ח מתייחס יותר, ואחרי שיהודה ערב על בנימין - ליעקב זה מספיק והוא שולח את בנימין עם אחיו. ואז באה התמיהה הגדולה עוד יותר: כאשר יוסף בא עליהם עם עלילת הגביע ואומר כי בנימין יסאר אצלו כעבד "ואתם עלו לשלום אל אביכם" נגש יהודה ומתאר ליוסף את השתלשלות הדברים... ממש כפי שתאר יהודה לאביו, התיאור שלכאורה לא היה ולא נברא, עד שני שלביו, הן "אדוני שאל את עבדיו אם יש לנו אב או אח" ואח"כ "לא תוסיפון לראות פני בלתי אם אחיכם הקטון אתכם" ובהתעלמות גמורה מ"אשמת הריגול" המקורית שיצאה מפי יוסף עצמו! והתמיהה הגדולה ביותר הוא שאחרי כל זה דווקא הוא אשר יוסף לא יכול היה להתאפק.

והנראה בביאור הדברים להקדים את מה שנראה לענ"ד כפתרון של תעלומה המסרידה רבים וטובים: כל כך הרבה רמזים וסימנים פזרו יוסף שיהודי הינהו, הם שמעו ממנו שהוא ירא אלקים ולא עציזו, והם גם הסכימו עמו על הדבר, שכן אכלו משחיתו, ראוהו מוציא לעיניהם את גיד הנשה, שתו יין עמו ולא החשיבו את יינו ליין נסך. כיצד לא עלתה על דעתם שהוא יוסף.

והנראה לבאר, שנאמר ביוסף "ושם יאמרו נער עברי" לא דווקא בן יעקב, אלא אחד מבעלי הכרה ואמונה מסוימת שהכל מכירים, הרי היא ה"עבריים", אחד מרובות תלמידיו של אברהם אבינו [שבפשטות לא מלו ויתכן כי זה הטעם שהיה על יוסף להראותם כי מהול הוא כדי לשכנעם שהוא לא רק עברי אלא שהוא גם בן יעקב] ובני בניו. ממילא שותף הוא עמם בכל הנוגע לאמונה, אך אין שום הכרח שהוא אחיהם. ומכאן מהותו זו טוען יוסף לאחיו, אתם בני משפחה אחת, הנהגים כאילו אין עולם מלבדכם, "לראות ערות הארץ באתם" לקטר וללמד חובה, שמחתכם היתה גדולה

רוממות המידות

הרב
שלמה
ליב
לך

חזקת המוסר והמידות

הלבנת פנים היכי דמי

הכתוב אומר: "ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש

אתו בהתודע יוסף אל אחיו". וכתב רש"י: לא היה יכול לסבול שיהיו מצרים נצבים עליו ושומעין שאחיו מתביישין בהודעו להם.

ובמדרש איתא: ולא יכול יוסף להתאפק, אמר רבי שמואל בר נחמני בצרה גדולה הביא יוסף נפשו באותה שעה שאמללי הרגוהו אין כל בריה יכולה להצילו ואין כל בריה תובעו, ולמה אמר הוציאו כל איש מעלי, אמר, מוטב שאהרג ולא אלבין פניהם ברבים (רבינו בחיי).

ובמדרש רבה (צגט) איתא עוד: ר' חמא בר חנינא אמר: אילו בעטו בו אחד מהם מיד היה מת, ולמה הכניס עצמו לסכנה, הוי אומר משום שנוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבריו.

כתב הגה"צ רבי לייב סמון זצוק"ל: צא וחשוב, יוסף הצדיק לפני שהתגלה לאחיו, כל תקות חייו היתה שאביו עוד יספיק לראותו, ואילו כעט הוא עומד בפני חשש סביר שאחד מאחיו יכול לבעוט בו ולהורגו, בכל זאת החליט בנפשו והסכים בלבו לאמר: מוטב לי לאבד הכל ברגע זה, לגרום כי ירצחוני ממש, ושוב לא תהיה להם תקומה, נוח לי לקצץ פתיל חי ברגע המאושר והמכריע - שלו ושל אביו - כי "עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים", ולאמת המעשה את אבולתו וצערו של אביו בפועל והמציאות כמו שאמר: "כי ארד אל בני אבל שאולה", ושוב יחשך עולמו של אביו, עולמם של אחיו, ועולמו שלו, ואזי נמצא חרב והרוס כל בנין גיעתם של האבות הקדושים כל ימי חייהם - הכל כדאי! כל החשבונות בטלים ומבוטלים! כל החששות מתנדפים ומתאדים! כל הספיקות פורחים ונוגזים! וכל כך למה - שלא אבייש את אחי בפני המצרים!

עוד מצינו בהנהגת יוסף שלא לבייש את אחיו: על הפסוק "ויאת העני עבדי אתו לערים מקצה גבול מצרים ועד קצהו", כתב רש"י: לא הוצרך לכתוב זאת, אלא להודיע שבוחר של יוסף שנתכוון להסיר חרפה מעל אחיו, שלא יהיו קורים אותם "גולים".

בשביל שלא יהיו המצרים קורים את אחיו "גולים", עושה מהפכה כזו במצרים, לשנות סדרי מדינה שלימה, להעביר את כל העם מקצה ועד קצה, ובפועל לא בודא מביא עלי שונאים, הופך לבנות מעריצים ואוהבים לאויבים בנפש, ולמה הם כל המאמץ המסוכן וההקרה העצומה הזו? וכל כך למה? - שלא ימצא מצרי אחד שיבייש את אחיו ויקראם "גולים"!

"נח" לו אדם...

באבות (גטו) אמרו: רבי אלעזר המודעי אומר... והמלבין פני חברו ברבים... אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא: וכתב **רבינו יונה בשערי תשובה** (שער ג' אות קמא): ומה שלא אמרו כן ברוצח שאין לו חלק לעולם הבא, כי המלבין פני חברו איננו מכיר גודל חטאו, ואין נפשו מרה עליו כמו הרוצח, לכן הוא רחוק מהתשובה. ובגמרא (סו' תרבות טז) אמרו: נוח לו לאדם שיפלוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים.

והנה בהשקפה ראשונה נראה שלומדים מכאן דבר הלכה, שצריך אדם להפיל עצמו להריגה ולא להלבין פני חברו ברבים, ואם כך, יש לדקדק בלשון חז"ל שאמרו "נח לו לאדם" - למה לא אמרו "צריך אדם להפיל", או "חייב אדם"?

אלא מכאן הנוכח **הגאון רבי לייב זצוק"ל**, שלא הלכה חידשו לנו חז"ל, אלא עצה טובה

מה שהוא, הרגע הזה שהאדם לא רוצה שיבוא - הרגע האחרון בחיים, שדי' ישמור - תופס את האדם כפי מה שהוא... עם הדלות שלו, ועם התכונות.

המשך
מעמ' 1

רוממות התורה

חזקת התורה

להמשיך את אור החנוכה

באחת השיחות שמסר מרן **ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך שליט"א** בשבת פרשת ויגש בסעודה שלישית לבני הישיבות אמר כך: מצויים אנו בימים שאחר חנוכה, ואיתא בחז"ל

יותר אילו לא היה העולם קיים כלל. תדע לך שהוא כן, שכן הוא אומר להם כאשר טוענים לו כי הם בני משפחה עם אב זקן "הוא אשר דברתי מרגלים אתם". האשמות היא דווקא על היותכם בני משפחה מסוימת ולא נציגי מדינה מסוימת. ואילו אני הוא "מלך עברי", עניין יש לי כאברהם אבינו לתקן את כל העולם כולו, אני כבר מלתי את המצרים, כולם תחתיו ואני משנה את העולם לאט לאט - ומה אתם באים לעשות? רק להרוס! השארתם אה בכנען? כדי שאם תתפסו ותמותו הרי שימשיך הוא אותכם! לכן אומר יוסף כי אם תביאו גם אותו לכאן הרי שזה יהווה ראיה שאינכם כאלה.

ואת זה יעקב אינו מקבל, וכאילו לא נאמר לו מאומה. מידתו של יעקב אמת. הדבר הזה אינו נראה לו אמת, ולכן אומר להם שוב לירד למצרים כאילו לא אירע דבר. **ואכן** האמת היא שיוסף רוצה משהו אחר לגמרי. יוסף רוצה את בנימין כדי לבנות את כלל ישראל יחד עמו בלבד, כאשר לדעתו שאר האחים איבדו את הזכות להיות חלק מכלל ישראל על ידי מעשיהם שאינם שלמים לשיטתו. הוא הרי הביא את דיבתם רעה אל אביהם זה מכבר ואחז שעליהם להשתחוות לו ולילך בדרכו. והמה הלא מרדו בזה ומכירתו. ממילא בהיותו מלך במצרים החליט להביא אליו את בנימין שיש לו "משפחות [כולם קרויים על שמו של יוסף] ולצרפם לבי השבטים שהביא הוא לעולם (סוטה לו, ב), ולייסד את כלל ישראל על בני רחל דווקא.

והרי מקרא מפורש הוא כי "כבוד מלכיו חקור דבר" (משלי), ועל כן יהודה, מלך השבטים, הבין שהאמת היא שמלך זה אינו באמת מתוכנן עמהם. אלא רוצה הוא לעשות דבר עם אותו "אח קטן" על חשבונם, את בנימין הוא רוצה מצורף אליו מסיבה כשהי, ואותם לשלוח אל אביהם לשלום. ומלבד זאת אינו צריך לכלום, וכאילו אמר "לא תוסיפון לראות פני" בלתי בנימין, וכל תכליתו לא היתה כי אם לגרום להבאת אותו האח. את כל זאת אומר לאביו, שאכן מקבל את דבריו. ויהודה מוסיף גם פתרון: אנכי אעבדנו. אני עמו בכל, אין דבר כזה שאני אשוב בלעדיו או שהוא ישאר שם בלעדי.

את כל זאת הוא מטיח ביוסף כאשר ניגש אליו, כאשר אמנם יהודה אינו מבין עדיין מדוע אכן זהו רצונו של יוסף, אינו מתאר לעצמו מה יכול משנה למלך מצרים לבנות עם בנימין שאינו יכול לבנות עם יהודה - אך עכ"פ מודיע ליוסף שמעתה שניהם היינו הך, ואם רוצה את בנימין הרי שיש לו גם את יהודה, או שיקבל רק את יהודה. **ואכן** יוסף שומע ומבין כי מטעם יעקב אביו עצמו יצא הדבר, ואין בניין לכלל ישראל בלי שישתתפו כל האחים כאחד בבניין כלל ישראל וממילא מתגלה אל אחיו ואומר להם "אני יוסף..."

אמרו בזה, שהאדם צריך להשכיל ולחוש את עומק ההרגשה של רצינה שיש בהלבנת פני חברו עד כדי שנח יהיה לו יותר ליפול בכבשן האש מלהלבין פני חברו ברבים! **משל** לאדם שיש לפניו שתי כבשונות בוערים, אחד גדול ואחד קטן, והוא מוכרח לעבור באחד משניהן, ודאי שיבחר לעבור בקטן, מפני שנח לו בזה יותר, שסכנתו פחותה מן הגדול... **כך** לימדנו חז"ל, שהלבנת פני חברו ברבים הוא ככבשן אש ממש, וגדולה יותר מן האש השמימה עד, שממילא נח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש - שהיא אש קטנה, לעומת האש הגדולה של הלבנת פני חברו ברבים!

ראיתי משהו רוצח....

פעם אחד ראה תלמידו של **הגאון רבי ישראל חיים קפלן זצ"ל** (חתנו של המשגיח דמרי רבי ירוחם זי"ע) את רבו כשהוא יושב בבית המדרש ובוכה, ניגש התלמיד ושאל את רבו לסבת בכיו, אבל רבי ישראל חיים סירב לענות לו והמשיך לבכות, התלמיד לא הירפה והוסיף לשאול למה הוא בוכה, אך שוב הוא סירב לענות, התלמיד המשיך להתעקש, עד שר' ישראל חיים נאות לענות לו, ואמר אני מוכן לספר לך אבל אסור שתספר זאת לאיש [התלמיד סיפר את המעשה רק אחרי פטירת רבו], אבל קודם תביא לי גמרא מסכת בבא מציעא, ופתח את הגמרא וקרא "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים", "כל המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים"... **תאר** לעצמך, אמר ר' ישראל חיים בכאב עמוק, אילו היית רואה פה בבית המדרש משהו שולף סכין והורג משהו - האם לא היית בוכה? והנה ראיתי עכשיו משהו מלבין פני חברו ברבים, לא יכולתי להתאפק והתחלתי לבכות!

עד כמה יש להזהר מלפגוע ח"ו

מסופר כי מדי בוקר היו מוצאים המתפללים בעיר ברנוביץ את בית הכנסת כשהוא מוסק היטיב, משהו דאג להשכים קום בטרם יגיעו ראשוני המתמידים, אותו אלמוני היה חוטב עצים, מסיק את התנור, וממלא מים בכיור, מעולם לא ראו אותו במלאכתו, לתומם סברו יהודי ברנוביץ שזהו השמש החרוך.

הם ברכוהו בלבם, על שעושה הוא לפנים משרות הדין ומתחיל במלאכתו בשעה מוקדמת כל כך, אלא היה אחד מהם שידע שאת המעשה עושה **הגה"צ רבי ישראל יעקב לובצ'נסקי זצוק"ל** רב העיר - ולימים מנהלה הרוחני של ישיבת "אוהל תורה" דברנוביץ.

פעם השכים קום אחד מיושבי העיר שלא כרגיל, ראה מיהר לבית המדרש, אך במקום שררה עדיין צינה עזה, הרב לא התכוון שמישהו יפגע בשעה זו, ועסק עדיין בהסקת התנור, כבש את פניו בתנור כדי שיהא לא יבחיץ בו.

האיש רעד מקור, וצחק לעבר זה שחשב שהוא השמש "נו הודרו כבר, עצלן שכמוך", וכבדו מתנת יד הגונה, רבי ישראל יעקב לא הגיב, הוא תחב בוזיונות כפסי עץ נוספים לתנור, האש התלקחה עד מהרה, והחום היה כבד מנשוא, אך רבי ישראל יעקב לא הוציא פניו מן התנור.

פניו כבר נכוו קמעה, שערות זקנו החלו להחרך אך ראשו עודנו כבוש בתנור, הוא לא סר משם עד שהיה בטוח, שאותו משכים קום כבר יושב במקומו ושקוע בעניניו, הוא לא רצה להלבין פניו של אדם, כאשר יגלה כי דיבר בגסות ואף הרים יד על... רבו, רבה של העיר! שפניו יחרכו, וזקנו ישרף, אבל יהודי שצחק עלי בגסות, והרים את ידו על... בזמן שאני רציתי לעזור לו... לא יפגע!

(שבת קי"ב) שאם היו ישראל משמרים ב' שבתות היו מגיעים לתיקון השלם, והיינו משום שאחר שהאדם שמר שבת אחת, עדיין הוא צריך לעמוד בכור המבחן איך הוא ממשיך את השמירה הלאה, וכאשר שומר כראוי גם את השבת השנייה, מוכח שגם השבת הראשונה הייתה כראוי...

וזהו ענין שמות ימי החנוכה, ביאר המהר"ל ששמונה הוא זמן של המשך, כי העולם הטבעי הוא שבע, שבעת ימי המעשה וכו', שבע הוא מעגל, ושמונה הוא המשך לזמן. וכן שמיני עצרת שזה היום השמיני, הוא ההמשך, לכל החורף שאין בו שום יו"ט מדאורייתא עד חג הפסח - היו"ט הנורא, לזה ניתן לנו ההמשך של השמיני עצרת.

ע"כ צריך שלא יהיה הפסקת ח"ו, שלא יאה כל יום ראשון כמתן תורה חדש, אלא ברציפות בלימוד התורה, לטוב לנו כל הימים.

אימתי השכינה שורה בחו"ל ובלילה

שח הגרמ"מ הלוי שוליינגר זצוק"ל: פעם אחת שמעתי מרבנו ה"חזון יחזקאל" זצוק"ל שמשתדל מאד בכל שבת קדש ללמוד את כל ה"משך חכמה" על הפרשה, והיה אומר שזה חלק מהעונג שבת שלו.

ובמיוחד היה רבנו שריו בהתרגשות רבה אחרי פרשת "ויגש", והיה שואל את הנכנסים אצלו אם ראו את ה"משך חכמה" שבפרשת ויגש על הפסוק (מוב.) "ויאמר אלקים לישראל במראת הלילה" וגו', והיה רבנו אומר שבלי ספק נכתבו הדברים ברוח הקדש שהופיע בבית מדרשו של ה"אור שמח".

וזה לשון קדשו שם: "הנה אצל אברהם ויצחק לא מצאנו זה, רק ביעקב, כאן וב"ויצא", היינו מפני שהיה מוכן לצאת לחו"ל לגור, לכן בא אליו התגלות אלקות בלילה, להראות שאף בלילה, בחשכת הגלות, שורה שכינה בישראל, כמו שאמרו גלו לבבל שכינה עמם. וזה אברהם תיקן תפלת שחרית ויצחק מנחה ויעקב ערבית (ברכות כו,ב), והן איברים ופדרים שהן קריבין בין ביום בין בלילה, והנה אמרו ז"ל שאין השכינה שורה בחו"ל רק למי שהיה רואה בארץ ישראל, כמו שאמרו על יחזקאל סוף מוע"ק, לכן סוף עבודה כמו הקטרת איברים שכבר נשחט ונזרק ביום נוהג אף בלילה. בינה זה. ולזה אמר "יענך ד' ביום צרה ישגבך שם אלקי יעקב", שבזמן שהם בצרה ובחשכת לילה - ישגבך אלקי יעקב שנגלה אליו בלילה, ודו"ק. ומה יצא לנו מוסר השכל, שכאשר ישראל אוהזין על הקבלה הגאולה והולכים בדרכי ולמודי אבותיהם, - אז הישראלי הוא גוי איתן עתיק יומין, אשר נגלו אליו האלקים בהיותו המקדש על מכונו, אז שורה השכינה עמם גם בחו"ל גם בלילה. אבל בזמן ששכחו ברית אבותיהם, ואינם הולכים בדרכיהם, - אז כשהם בפני צמצום הלא אין שכינה שורה בחו"ל, ונסתלקה שכינה מהם, ונתונים למשסה ולבו, כי אינו חושב עצמו לגוי עתיק שכבר ראה והיה דבר ד' אליו, ודו"ק" [ועיי"ש בהמשך דבריו הקדושים]. והיה אומר רבנו זצוק"ל על זה: הלא ברוח הקדש נאמרו הדברים הקדושים הנמרצים הללו!

מעט ורעים היו ימי שני חי

כשהגאון בעל ה"שגת אריה" זי"ע התקבל להיות רב בעיר מיץ, ודרש את דרשתו הראשונה בעיר, יצאו כל בני העיר מהתפעלות על גאונותו. והנה הוא שומע איך שיהודי אחד אומר לחברו מי יודע כמה זמן נזכה שהרב ישב על כסא ממלכתו, בהיותו כבר כבן שבעים שנה.

בעל השגת אריה ששמע את לחישתם ענה ואמר: בתורתנו מסופר כי בבוא יעקב לפני פרעה שאלו פרעה: "כמה ימי שני חיך?" ויאמר יעקב אל פרעה: "ימי מגורי שלשים ומאת שנה, מעט ורעים היו ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני אבותי", ולכאורה ישנה לפנינו שאלה כפולה: למה רצה פרעה לדעת כמה ימי שני יעקב? ולמה לא הסתפק בתשובתו כי "ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה" והוסיף להוסיף לפרעה כי "מעט ורעים היו ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני אבותי"?

אבל הדברים יובנו - המשיך בעל ה"שגת אריה" ואמר, במדרש כתוב כי עם בואו של יעקב למצרים נתברכה הארץ לחגלו ונפסק הרעב, וכשראה פרעה את יעקב, כי כבר קפצה עליו זקנה, חשש שמא לא יאריך ימים על אדמת מצרים ובמותו תפסק הברכה מן הארץ, ומשום כך רצה לדעת כמה ימי שני יעקב.

ויעקב אבינו שהבין את כוונת פרעה השיב בחכמה, כי אם אמנם ימי שני חיייו הם שלשים ומאת שנה הרי הם מעט לעומת שני חיי אבותיו, ורק משום שמי שני חיייו היו רעים כל כן הוא נראה כזקן ושבע ימים.

גם אני - סיים בעל ה"שגת אריה" את דבריו - רעים היו ימי שני חיי, נרדף הייתי, נודד וגולה, ועל כן קפצה עלי זקנה יותר מדאי, אבל מבטיח אני לכם כי עוד עשרים שנה אשב אי"ה על כסא הברכות אשר לעדת ישראל בעיר מיץ, והבטחתו נתקיימה והוא נפטר בעיר מיץ בהיותו כבן תשעים שנה.

שימו לב!

יש לך בר מצוה

יארציט/חתונה/ברית/ועוד

הרם את תרומתך בהנצחה לגיליון השבועי

"רוממות"

באחת מן האפשרויות הבאות:

1. בעמדות הממוחשבות של "נדרים פלוס"/"קהילות" לפי החיפוש: קופות נוספות
2. "רוממות" - גיליון שבועי לבני התורה בטלפון: 03-7630585 שלוחה 264
3. בטלפון: 0722-588477 שלוחה 1 שלוחה 264
4. במייל: b264464@gmail.com

עקב ריבוי הגליונות ב"ה זקוקים אנו לעזרתכם
כל תרומה תתקבל בברכה

כל אחד מכיר יהודים רבים אשר עבדו לפרנסתם שנים רבות, וברגע אחד עזבו את הכל וחזרו ללמוד כאברכים מן השורה. כמו שסיפר לי יהודי שעבד ארבעים שנים לפרנסתו כנהג הסעות, והיה מקפיד להשתתף בשיעור דף היומי כל יום. כשהגיע לגיל הפרישה, הלך למשרד הרישוי ואמר להם: "אני רוצה להתחלף על ויתור, אני מחזיר לכם את הרשיון שלי ומהיום אני לא רוצה לנגוע בשום רכב ציבורי". וכך הוא יצא לגמלאות בשמחה, והחל ממלא את יומו בשיעורי תורה.

אבל אני עומד ותמה: הרי הדבר הקשה ביותר לאדם הוא לשנות פתאום כיוון, ולהחליף מסגרת ומטרה בחיים. הרבה אנשים נשברים ממצב כזה, אין לו את מה שהוא רגיל, וחסרה לו המסגרת הקבועה. אז איך אותם יהודים יקרים הופכים בן לילה לאברכים מהשורה כאילו כאן נולדו?

השאלה מתחזקת כשנבחין שהם לא עושים את זה מחוסר ברירה או מתוך שעמום, אלא הכל נעשה בשמחה ורענונות כמו אברך צעיר. מהיכן בא להם הכח הזה, הרי מעולם לא התרגלו לסדר יום של לימוד ושקידה, אז איך הם לא נשברים מחוסרים לסדר יום שגרת וישנוני?

הפסוק אומר בפרשתנו (מכח): "וְאֵת יְהוּדָה שְׁלַח לַפְּנִי אֶל יוֹסֵף לְהוֹרֹת לַפְּנִי גִשְׁחָה", ופירש"י: "ומדרש אגדה להורות לפניו לתקן לו בית תלמוד שמשם אגדה הוראה". המקור לכך הוא במדרש (ב"ר צה,ג) ושם יש גם הוכחה לדבר, וז"ל: "ר' חנינא בריה דרבי אחא ורבי חנינא, חד אמר להתקין לו בית דירה, וחד אמר להתקין לו בית ועד שיהא מורה בו דברי תורה ושיהיו השבטים לומדים בו. **תרע לך שהוא כן**, כיון שהלך לו יוסף מאצלו היה יודע באיזה פרק פירש ממנו שהיה משנה אותו, כיון שבאו אחי יוסף אצלו ואמרו לו 'עוד יוסף חי' - 'ויפג לבו'. נזכר באיזה פרק פירש הימנו, ואמר בלבו: יודע אני שבפרק עגלה ערופה פירש ממני יוסף. אמר להם: אם אתם יודעים באיזה פרק פירש ממני אני מאמין לכם, אף יוסף היה יודע באיזה פרק פירש ממני מה עשה יוסף נתן להם עגלות שנאמר 'ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה', ללמד שכל מקום שהיה יעקב יושב היה עוסק בתורה כשם שהיו אבותיו וכו'".

המדרש לכאורה לא מובן. מה מביאים ראיה מעסק התורה של יעקב ויוסף לבית התלמוד שהתקין יהודה, ודאי שיעקב למד וגם השבטים למדו, אבל מה ההוכחה מזה שהדבר הראשון שבשבילי נשלח יהודה למצרים הוא להקים בית תלמוד? וכי את"ח גדול עובר דירה לארץ אחרת אסור לו להתדר קודם בדירה, מי אמר שצריך לדאוג קודם למקום תורה?

הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל (בספרו לב אליהו) ביאר זאת בביאור נפלא. כשבאו האחים הקדושים וסיפרו ליעקב שעוד יוסף חי, האם כוונתם היתה רק על גופו של יוסף? הרי הגמי אומרת בברכות י"ח שרשעים בחיים קרויים מתים, ואם יוסף לא היה צדיק הם לא היו מכנים אותו "חי". אבל יעקב אבינו פג ליבו כי לא האמין להם, איך יתכן דבר כזה שאדם המושל בארץ מצרים הטמאה ישאר בטירתו? לכן עלתה בלבו אפשרות לעשות בחינה לדבר.

איך אפשר לדעת מהי דרגת האמיתיות של האדם? אפשר לברר מהם הדברים שמענינים אותו באמת. הגמי אומרת בב"ב (דף לט) שאדם זוכר טוב רק את מה שמענין אותו, ומי שחי את העבודה שהעוה"ז הוא רק פרוודור לעוה"ב, לא ישקיע את כוחו והתעניינותו בפרודור, אלא הוא שקוע כל ימיו למלא את התרסקין הגדול שהוא העיקר, ומתעלם מהטפל.

לכן יעקב אבינו ע"ה שהיה שקוע כל ימיו אך ורק בתורה, עלתה בלבו הסוגיא אותה לימד ליוסף בשעה שנפרדו, והחליט שאם גם יוסף זוכר מה היא היתה, הרי זה סימן שגם לאחר כ"ב שנה

הגה"צ רבי שלמה ברעווה זצ"ל אמר משל על זה, לאדם שהביאו אותו למעצר בבית הסוהר רח"ל. מקום המעצר הזה אטום כמעט לגמרי כדי שלא יכנס אור, ורק לתאו של האסיר הזה יש צינור המביא לו מעט אויר לנשימה. כעבור כמה ימים בא שימר ואמר: "איר איתי לחדר החקירות!". הוא יוצא מחדרו ונכנס לפרודור, וכמעט נחנק, אין אויר! הוא נכנס לחדר החקירות - ושוב פעם אין אויר! על מה חושב אדם זה במשך כל זמן חקירתו? רק על דבר אחד: "מתי אוכה לצאת מכאן, ולחזור לחדרי שבו אני יכול לנשום!". האם הוא מסוגל לחשוב על משהו אחר, האם מענין אותו משהו אחר? רק לחזור למקום שבו הוא יכול לנשום ולא יתנח לגמרי. גם אדם שעוסק בתורה, מוכרח לפעמים לקום ולסגור את הספר, כדי לעסוק באיזה ענין גשמי. מה יעשה אז? הגאון מוילנא זי"ע היה מורה לתלמידיו, שכל משך הזמן שאינן פנוי לתורה, אל תסיח דעתך ממחשבה אחת: "מתי אוכה לחזור לספר? מתי אוכה לחזור לספר?". כך היה תלמד הגאון לתלמידיו!

איך יוכל האדם לבחון מהו באמת רצונו הפנימי, ומהי נטית לבו האמיתית? הרי כולנו מכריזים בפנינו שרק עוה"ב הוא העיקר, ואיך נדע אם אנתנו לא מרמים את עצמנו? הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל מביא כמה דוגמאות לכך, וכל אחד יבחן את עצמו:

כל אחד מבין שכדי לזכות לעוה"ב, צריך קודם לדעת מהם המעשים שעל ידיהם זוכים לעוה"ב. וזה ברור שבלי תורה אי אפשר לזכות לעוה"ב אפילו מי שיש לו מעשים טובים רבים, כמבואר בחז"ל וגם בזוהר הקדוש (שה"ש דף יח,א). האם התורה חשובה אצלך לפחות כמו התפריט של הארוחה?

האם הברכות אצלך הם רק בגלל שהתרגלת שאסור לאכול לפני שאומרים את המילים שכתובות בסידור, או שאתה באמת חושב על מה שאתה אומר? האם אתה נוהר על התפילין שלך, על הריבוע והכתב והרצועות, ועוקב מדי פעם על כשרותם... האם גם כשקנית פעם מצלמה והיא לא עבדה כמו שצריך אמרת שהעבירה תהיה על ראשו של המוכר? האם כשלא הרגשת טוב זכרת לבקש רפואה מהקב"ה בברכת רפאנו, לפחות כמו שזכרת לקבוע תור לרופא?

הוא מסיים בדבר עמוק: למה באמת קשה לנו להכנס לעול של עבודת ד' האמיתית, הרי כולנו מבינים שזה דבר טוב והכרחי, אז למה זה כל כך קשה? יש כאן טעות של רוב בני העולם. הם חושבים שמי שרודף אחרי העוה"ז ישיג אותו, ואילו לעובדי ד' שהעיקר אצלם הוא העוה"ב אין שום הנאה בעוה"ז. אבל האמת היא בדיוק להיפך: כל מי שמקושר לשמים - אז גם בארץ "כל העולם כולו כדאי הוא לו", ודוקא הוא זה שנהנה בחייו עד מאוד.

האדם הפשוט רוכש את קניני עוה"ז בגלל תאוותיו שהוא לא יכול לוותר עליהם, אבל בן תורה משתמש בכל דבר בגלל שזהו רצון ד', כל עניני עוה"ז אצלו הם משום שכן צווה עליו הבורא ית'. וממילא הוא גם נהנה באופן המותר וגם שמח כל רגע במצווה שהוא מקיים, נמצא שדוקא הוא זוכה לשני העולמות.

הרפסת והפצת הגליונות השבוע נתרם לרפואתם של

הגאון הגדול רבי יהודה אריה בן העניא פעשא הרשלה שליט"א

והגאון הצדיק רבי חזקיהו אלכסנדר סנדר יצחק בן יהודית ארלנגר שליט"א

לרפ"ש במהרה בתושח"א